

Ignas Kapleris, Antanas Meištas, Karolis Mickevičius, Rytas Šalna, Ingrida Šotlandaitė-Juzefovičienė, Živilė Tamkutonytė-Mikailienė:
ISTORIJS VADOVĒLIS 7 KLASEI, dalis I–II, p. 200 (104+96), Leidykla „Bredis”, [Vilnius 2013].

Prezentowany podręcznik ukazał się w serii edytorskiej „Laikas” [Czas] i przeznaczony jest do nauczania historii w klasie siódmej. Wydawca, wileńska oficyna „Bredis”, dołożył wielu starań by uczeń otrzymał nowoczesny podręcznik szkolny – i to zarówno od strony zewnętrznej (przemyślana, bardzo estetyczna szata graficzna – dotyczy to zresztą całej serii) jak i zawartości merytorycznej. Podręcznik wydany został w dwóch zeszytach – podział ten jest tylko natury technicznej, ale też dzięki temu wygodny w użyciu.

Zespół autorski, to sześciu doświadczonych dydaktyków-historyków. Dotąd w „Bredis”, opublikowali oni podręczniki do nauki historii w klasach od szóstej do dziesiątej. Byli zatem w zupełności kompetentni, by zmierzyć się z wcale niebagatelnym zadaniem z uwagi zarówno na zakres tematyczny i chronologiczny podręcznika.

Podręcznik zawiera prezentację dziejów powszechnych od początków ludzkości aż po kres cywilizacji antycznej i upadek w 476 r. Cesarstwa Rzymskiego. Całość materiału tworzy osiem rozdziałów (po cztery w każdej z części) poprzedzonych wprowadzeniem zawierającym objaśnienie struktury podręcznika i poszczególnych jednostek lekcyjnych. Nader istotne są także przedstawione tu w sposób uwzględniający zdolności percepcyjne ucznia klasy siódmej rozważania wyjaśniające takie zagadnienia jak: historia – pojęcie i jej funkcja społeczna; zachowane ślady przeszłości będące wynikiem działalności człowieka, czyli źródła historyczne i ich klasyfikacja oraz chronologia i periodyzacja dziejów.

Wspomniane osiem rozdziałów, o w miarę proporcjonalnej objętości, to: 1. Pradzieje świata; 2. Litwa prahistoryczna; 3. Starożytne cywilizacje [starożytny Wschód]; 4. Cywilizacja egipska; 5. Świat grecki; 6. Rozkwit Grecji; 7. Rzym: od założenia miasta do imperium; 8. Cesarstwo rzymskie: rozkwit i upadek.

Oba zeszyty zamykają m.in. skorowidze występujących na kartach podręcznika trudniejszych pojęć (ich wyjaśnienie zamieszczono w poszczególnych jednostkach lekcyjnych – bez wątplenia podnosi to wartość dydaktyczną przekazu). Ponadto znajdujemy tu tablice synchronistyczne do omawianych dziejów (bardzo

udanie przedstawione graficznie, a będące syntetycznym ujęciem szczegółowych wstęp chronologicznych umieszczonych w poszczególnych rozdziałach) i wykazy źródeł reprodukowanego materiału ikonograficznego. Całość pracy ma czytelny i logiczny układ.

Ważnym elementem obudowy dydaktycznej jest bogaty wybór wielobarwnych ilustracji a także stosowne mapy, czy precyzyjnej rzecz ujmując, czytelnie przedstawione schematyczne szkice. W podręczniku, na co warto zwrócić uwagę, zachowano zasadę proporcjonalnej prezentacji zagadnień z zakresu historii politycznej, gospodarczo-społecznej oraz osiągnięć cywilizacji i kultury. I jeszcze jedno: Młodzi miłośnicy przeszłości znajdą też w podręczniku praktyczne wskazówki jak na przykład wykonać replikę ceramiki użytkowej Bałtów, klepsydrę czy też rzymską stolę, tunikę lub togę. Wszystko to czyni podręcznik bardzo atrakcyjnym w odbiorze.

Na koniec pragnąłbym zgłosić kilka drobnych uwag, które nie podważają wartości podręcznika i nie rzutują na jego ostateczną, pozytywną ocenę. Są raczej zaproszeniem do dyskusji.

W rozdziale drugim (ss. 32–52) dotyczącym jak już wspomniano starożytnej Litwie niepomiarowo wiele uwagi poświęcono przodkom dzisiejszych Litwinów. Niewątpliwie, zachowane źródła archeologiczne dobitnie wskazują, iż Bałtowie zasiedlający tereny współczesnej Litwy osiągnęli wysoki poziom kultury materialnej. Niewątpliwie też w procesie kształtowania, a także utwierdzenia tożsamości narodowej i ducha patriotyzmu istotne jest ukazywanie korzeni i przeszłości narodowej. Ale rodzi się istotna wątpliwość: czy zagadnienie to nie zostało przedstawione w sposób nadto obszerny i w rezultacie zaburzający harmonię tej części podręcznika?

Na okładce pierwszego zeszytu podręcznika znajdujemy rażąco ahistoryczną pomyłkę, bowiem w ilustrację, przedstawiającą majestat faraona, wkomponowano wizerunek tzw. baby pruskiej powstałej około tysiąca lat później niż skończył się starożytny Egipt. Jest to jedna z 21 znanych i zachowanych kamiennych rzeźb tego typu z terenu zasiedlonego przez Prusów. Rzeźba ta, znaleziona pod Barcianami (obecnie powiat kętrzyński), które były głównym ośrodkiem grodowym podbitego przez Krzyżaków w 1240 r. pruskiego plemienia Bartów, od 1949 r. zdobi dziedziniec zamku Kapituły Warmińskiej w Olsztynie – obecnie siedziby Muzeum Warmii i Mazur.

Jak datują jej powstanie autorzy podręcznika (s. 44), rzeźba pochodzi z XII stulecia po Chrystusie. Nie wyjaśniają jednak przy tym co rzeźba „pruskiej baby” miałby mieć wspólnego z wierzeniami, mitologią starożytnej Litwy? Ta rycina znacząco wykracza poza cezurę czasową podręcznika.

Odnotować należy drobny błąd drukarski. Podręcznik, jak wspomniano, zawiera osiem rozdziałów (po cztery w każdym z zeszytów). Ale choć zeszyt pierwszy kończy rozdział numerowany jako 4., to już drugi zeszyt otwiera rozdział 5. Jest to pomyłka, bez trudu do poprawienia w kolejnej edycji, na którą niewątpliwie podręcznik zasługuje.

I jeszcze jedno: nie znajdujemy w kolofonie informacji według jakiego, zatwierdzonego przez władzę zwierzchnią programu opracowano ten podręcznik. Być może podstawą był jeden z programów alternatywnych. Czy łączyć to należy z faktem, iż podręcznik ten funkcjonuje bez rekomendacji Ministerstwo Oświaty i Nauki Republiki Litewskiej?

prof. dr hab. Bohdan Łukaszewicz